

GLASILO JEVREJSKE ZAJEDNICE BOSNE I HERCEGOVINE

Jevrejski glas

broj 71.

Sarajevo, septembar-oktobar 2016.

Elul - Tišri, 5777

**Praznici: ROŠ HAŠNA,
JOM KIPUR, SUKOT.**

Izlazi četiri
puta godišnje
Published four
times a year

Broj 71.
septembar-oktobar, 2016.

Jevrejski glas
(Izdavač: Jevrejska
zajednica Bosne i
Hercegovine)

Jewish voice
(Publisher: Jewish
Community of Bosnia and
Herzegovina)

Izdavač/Publisher
**Jevrejska zajednica
Bosne i Hercegovine**

Glavni urednik
Editor-in Chief:
Jakob Finci

Odgovorni urednik:
Pavle Kaunitz

Redakcijski kolegij:
**Boris Kožemjakin, Pavle
Kaunitz, Klara Pelja**

Dopisnici iz inostranstva:
**Aron Albahari – Srbija,
Jelica Rašeta Aiello –
Italija**

Fotografije:
**Nadža Finci,
Tomo Radovanović,
Jakica Levi**

Lektor:
Elma Softić-Kaunitz

Štamparija:
Štamparija Fojnica

DTP:
Srđan Ninković

Adresa uredništva
Editorial Staff Address:
**Jevrejska opština Sarajevo
za "Jevrejski glas"
Hamdije Kreševljakovića 59
71000 Sarajevo
tel. 229-666
229-667**

Rješenjem Ministarstva
obrazovanja, nauke, kulture i
sporta Vlade Federacije Bosne
i Hercegovine "Jevrejski glas" je
upisan u evidenciju javnih glasila
pod rednim brojem 279, dana
22.4.1993. godine

E-mail:
jevrejski glas@gmail.com

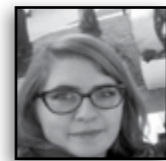
2 /Jevrejski glas/

NAJBOLJI ODLAZE

Jakob Finci

3.str

OMLADINA

Andrea Andrić

6.str

MEDURELIGIJSKA SARADNJA I DIJALOG

Boris Kožemjakin

9.str

SVEČANOST U SPLITU

Eli Tauber

10.str

... DOLAZAK NOBELOVCA

Pavle Kaunitz

11.str

OSIGURANA SREDSTVA ZA OBNOVU SOBE ZA HAGADU U ZEMALJSKOM MUZEJU KLIX

13.str

SAŽETA POVIJEST MOJE GENERACIJE

Predrag Finci

22.str

25. DECEMBAR – 25. KISLEV
1. JANUAR – 3 TEVET

HANUKA

8. JANUAR
10. TEVET

POST TEVETA

NAJBOLJI ODLAZE

Nakon 93 godine života, posvećenog borbi za stvaranje i prosperitet države Izrael i cijelog jevrejskog naroda, umro je Šimon Peres, državnik, mirotvorac, nobelovac, koji je na svoj način obilježio dvadeseti vijek čovječanstva.

Ovaj veliki čovjek, bio je sve što se može biti: tri puta premijer Izraela, njegov deveti predsjednik, a nebrojeno puta ministar sa raznim portfeljima u vladi države Izrael.

Istovremeno, godinama se zalagao sa mir između Izraelaca i Palestinaca, što mu je 1994. godine donijelo i Nobelovu nagradu za mir. Idejni je tvorac mirovnog sporazuma iz Osla, koji je doveo Izrael i Palestince na prag trajnog mira. Sigurno je da Peres nije kriv što do konačnog potpisivanja mirovnog ugovora nije došlo, ali je isto tako sigurno da je uradio sve da do njega dođe.

Danas je, kao i više puta do sada, Izrael podijeljen. Ima raznih mišljenja šta i kako treba dalje, kako do trajnog mira sa komšijama, mira bez kojega nema napretka ni jednima ni drugima. Za takav poduhvat, nedostaje ličnost kao što je bio Šimon Peres, a nažalost, takvog je teško naći na današnjoj izraelskoj političkoj sceni.

Velelepna sahrana Šimona Peresa, uz prisustvo preko sedamdeset delegacija iz svijeta, najbolje govori o ugledu koji je uživao i među onima koji ga nisu voljeli ili se nisu slagali sa njegovim idejama, ali su poštovali njegovu dosljednost, smirenost i ozbiljan pristup poslu.

Kako kažu, takvi ljudi se rađaju jednom u 100 godina. Bliži se stogodišnjica rođenja Šimona Peresa, pa se nadamo da će se takav neko pojaviti na političkoj pozornici.

ZIHRONO LIVRAHA.

JAKOB FINCI

Predsjednik Jevrejske zajednice BiH

/Jevrejski glas/ 3

28. SEPTEMBRA OVE GODINE PREMINUO JE U TEL AVIVU ŠIMON PERES ODLAZAK NOBELOVCA

Bivši predsjednik Izraela i dobitnik Nobelove nagrade za mir Šimon Peres, umro je 28.09. 2016. u 94-oj godini, nepune dvije nedjelje nakon što je pretrpio snažan moždani udar.

Šimon Peres je rođen kao Szymon Perski (Simon Perski) 16. augusta 1923. godine u Wiszniewu (Višnjev) Poljska, danas Višnev u Bjelorusiji. Godine 1934. s obitelji je emigrirao u Izrael.

Odrastao je u Tel Avivu i pohađao srednju poljoprivrednu školu, a u jednom kibucu je radio kao farmer i pastir. Nakon toga odlazi u SAD kako bi studirao u Njujorku i na Harvardu. Prije stvaranja Izraela služio je u cionističkoj vojnoj organizaciji Hagana, pod rukovodstvom Davida Ben Guriona koji je ubrzo postao njegov politički mentor. Peres je kasnije i radio za Ben Guriona, prvog izraelskog premijera i dao važan doprinos razvoju izraelske vojne moći, uključujući nuklearni program.

Bio je osmi po redu premijer Izraela i to u dva mandata – 1984.-1986. i 1995.-1996., zatim ministar vanjskih poslova Izraela 2001.-2002. kao i zamjenik premijera koalicijske vlade pod Arielom Sharonom (Ariel

Šaron) početkom 2005. godine. On je prvi Izraelac koji je bio predsjednik vlade i šef države.

U mnogim vladama bio je ministar odbrane i ministar vanjskih poslova. Kada mu je

istekao sedmogodišnji predsjednički mandat 2014. godine i dalje je ostao aktivan u centru za mir koji nosi njegovo ime i zalaže se za koegzistenciju Jevreja i Arapa. Bio je član Laburističke stranke do decembra 2005. godine. Peres nikada nije osvojio nacionalne izbore, iako je u više navrata bio prvi čovjek Laburističke stranke. U novembru 2005. godine napustio je Laburiste i dao potporu Kadimi, novoosnovanoj stranci Ariela Sharona (Ariel Šaron).

Zajedno sa Yitzhakom Rabinom (Icizak Rabin) i Yasserom Arafatom (Jaser Arafat), Peres je 1994. godine dobio Nobelovu nagradu za mir koja im je dodijeljena

za njihove zajedničke napore u uspostavljanju mira koji su rezultirali Sporazumom iz Osla.

Povodom njegove smrti predsjednik SAD **Barak Obama** je rekao da je Peres predstavljao "samu suštinu Izraela" i da nikada nije odustao od mogućnosti mira.

"Malo je ljudi, s kojima dijelimo ovaj svijet, koji mijenjaju tok ljudske historije, ne samo svojom ulogom u ljudskim događajima, već zato što šire našu moralnu imaginaciju i primoravaju nas da očekujemo više od sebe. Moj prijatelj Šimon bio je jedan od tih ljudi.", naveo je Obama, prenosi AFP. „Njegovom smrću ugasilo se jedno svjetlo, ali će nada koju nam je dao zauvijek gorjeti“, poručio je Obama.

Ruski predsjednik **Vladimir Putin** uputio je telegram saučesća

povodom smrti Peresa, saopštila je služba za odnose za javnošću Kremlja, a prenio Tas. "Putin je pohvalio lični doprinos Peresa u naporima za postizanje mirnog rješenja na Bliskom Istoku, što je uočila međunarodna zajednica te mu dodijelila Nobelovu nagradu za mir 1994. godine.", navodi se u saopštenju.

Generalni sekretar UN **Ban Ki-mun** ukazao je na dugotrajne napore Peresa da postigne sporazum u cilju promovisanja mira u Izraelu i na Bliskom istoku, prenosi AFP. "On je neumorno radio na traženju mirovnih rješenja koja bi omogućila Izraelu da živi bezbjedno i u harmoniji sa Palestincima i širim regionom", naveo je Ban Ki-mun..

Pavle Kaunitz

REAKCIJA

DA LI JE OVO
FAŠIZAM?

Ovo je moja reakcija za koju unaprijed znam da neće naići na razumijevanje, nažalost većine, koja veličajući osvjedočenog fašistu, cijeneći njegov govor, ali i djela otvorene mržnje prema Jevrejima, donesoše odluku da školi, u kojoj obrazujemo, ali nažalost i odgajamo buduće generacije, daju ime **Mustafe Busuladžića**.

Čovjek koji je širio glavni nacistički mit, pišući u vrijeme Holokausta, genocida nad Jevrejima u Evropi, pa i na prostorima fašisoidne, kvinsliške, tkz. Nezavisne države Hrvatske, o mom narodu, o Jevrejima kao prevarantima i špekulantima, koristeći jezik mržnje prema svemu što je vezano za Jevreje, te javno i sretno govorio o činjenici očišćenja grada od Jevreja «koji su na sreću nestali iz čaršije», ne zaslužuje da mu se ime u ovom gradu bilo gdje spomene, a ne naprotiv, ovim činom veliča.

Dajući jednoj školi u gradu u kojem danas egzistira mala Jevrejska zajednica, u kojoj se sve manjinske grupe (namjerno ne kažem narodi) osjećaju pomalo marginalizirani, u gradu u kojem se deklarativno osuđuju svi oblici fašizma koji se javljaju u drugim sredinama, drznuti se i donijeti jednu takvu odluku, to je vrhunac licemjerja.

Pitam se da li su političari koji sudjelovaše u Skupštini Kantona Sarajevo u donošenju ove odluke (čast onima koji iz protesta napustiše sjednicu) svjesni šta ovim činom poručuju novim, mladim generacijama, u zemlji u kojoj su svi građani ovog grada bili glineni golubovi pomahnitalog neofašizma.

BORIS KOŽEMJAKIN

BANJA LUKA SEMINAR

Naša omladina je ove godine odlučila da napravi međuklupski susret jevrejske omladine iz BiH pod nazivom "Svi zajedno". Seminar je održan u Jevrejskom kulturnom centru „Arie Livne“ u Banja Luci od 06. do 09. oktobra a učestvovalo je 18 omladinaca iz raznih krajeva Bosne i Hercegovine.

Program je bio kako edukativnog tako i zabavnog karaktera. Naučili smo nešto novo o jevrejskim opštinama u našoj zemlji, planirali zajedničke projekte za naredni period, te na interesantan način upoznali grad kroz radionicu „Upoznajmo Banja Luku“.

Želimo se zahvaliti Jevrejskom kulturnom centru, Jevrejskoj opštini Banja Luka i Jevrejskoj opštini Sarajevo na podršci koju nesebično dobivamo za sve naše poduhvate, te JDC (Joint Distribution Committee) koji je finansirao još jedan omladinski seminar.

**NADAMO SE PONOVNOM SUSRETU
DOGODINE!**

SANSKI MOST

Vokalni ansambl Oskar Danon je u sklopu 7. Međunarodne sedmice mira (16.09.-21.09) u organizaciji CIM – Centar za izgradnju mira Sanski Most i projekta PRO-Budućnost, nastupio 17.09.2016. godine na koncertu međureligijske saradnje.

Velike pohvale upućujemo organizatorima a posebno se zahvaljujemo izvršnom direktoru g. Vahidinu Omanoviću na srdačnom gostoprimstvu te se nadamo da ćemo imati priliku da u organizaciji Centra za izgradnju mira opet nastupamo pred Sanjanima.

BANJA
LUKA

Na poziv Jevrejske opštine u Banja Luci, Vokalni ansambl „Oskar Danon“ iz Sarajeva nastupio je 24.09.2016. godine na 13. smotri kulturnog stvaralaštva nacionalnih manjina.

Manifestacija je održana u Banja Luci u dvorani Obilićevo, a publika je mogla da uživa u sjajnim izvedbama brojnih muzičkih i plesnih sastava koji su predstavili kulturno stvaralaštvo Čeha, Crnogoraca, Makedonaca, Slovaka, Poljaka, Roma, Italijana, Mađara, Slovenaca, Ukrajinaca i Jevreja.

Ovaj izvanredan kulturni događaj upotpunila je i prava mala gozba gurmanskih specijaliteta nacionalnih kuhinja.

Zahvaljujemo Jevrejskom kulturnom centru „Arie Livne“, predsjedniku Jevrejske opštine Banja Luka Đorđu Mikešu i Aleksandri Rakas na srdačnom gostoprimstvu.

Za „JG“ ANDREA ANDRLE

Sarajevski Sefardi

– od XVI stoljeća do danas

BY HAMDO CAMO

Sarajevo je jedan od rijetkih evropskih gradova u kojem su sefardski Jevreji, prognani krajem 15. stoljeća iz Španije (zajedno sa španskim muslimanima), uspjeli naći utočište i početi svoj život ispočetka. Tadašnji španski vladari, kraljica Izabela i kralj Ferdinand Aragonski, su ih protjerali sa ciljem da potpuno unište islam i judaizam na prostoru Španije.

Osmanlijski sultani su primili ove prognanike u Carstvo, garantirajući im građanska prava, ravnopravnost, slobodu trgovanja i zaštitu. Tako su Sefardi početkom 16. stoljeća počeli pristizati u Sarajevo. Sa sobom su donijeli slavnu Hagadu (danas poznatu kao Sarajevska hagada), bogato iluminiranu molitvenu knjigu za kućnu upotrebu, neprocjenjive materijalne i duhovne vrijednosti.

U Sijavuš-pašinoj mahali (il Kortizo mahali), na širem prostoru Baščaršije, oni izgradiše sebi i sinagogu, poznatu kao Stari hram. Stari hram (Il kal grandi) sagrađen je 1581. godine. U velikim sarajevskim požarima dva puta je gorio, prvi put 1697. godine, kada je Sarajevo zapalio Eugen Savojski, i drugi put 1788. godine. Hram je temeljno obnovljen 1909. godine, kada je dobio električnu rasvjetu, a kamena fasada je omalterisana i postavljen je novi krov. U

8 /Jevrejski glas/

Drugom svjetskom ratu nacisti su ga teško razorili. U njemu je danas smješten Muzej Jevreja BiH, kao dependans Muzeja Sarajeva.

Nešto kasnije, pored Starog hrama izrastao je i Novi hram (Il kal vježu), zvanično otvoren 1821. godine, zbog povećanog broja vjernika u Sarajevu. Danas služi kao likovna galerija. Pored ovih dviju sinagoga, u Sarajevu postoje još dvije – veliki novi jevrejski hram – Templ, te Aškenaska sinagoga, koja je danas jedina u funkciji prvobitne namjene i u čijem okrilju djeluje Jevrejska općina Sarajeva.

Iznad naselja Kovačići, na lokalitetu Borak, nalazi se Staro jevrejsko groblje i kapela, na kojem su gotovo četiri stotine godina sahranjivani sarajevski Sefardi. Osnovano je 1620. godine, a najstariji očuvani spomenik je iz prve polovine 17. stoljeća. Za ovo groblje se tvrdi da je najljepše jevrejsko groblje u Evropi, jer su nadgrobni spomenici oblikovani kao zaobljeni sarkofazi, po obliku jedinstveni u jevrejskom svijetu.

Iako ih je Sarajevo prigrllilo kao svoju rođenu djecu i iako su se osjećali u ovom gradu kao kod kuće, sarajevskih Sefarda je sve manje. Razloga je mnogo. Možda čak i previše da bi se o njima pisalo. Kako žive danas i kako se osjećaju u Sarajevu, samo oni znaju...

MEĐURELIGIJSKA SARADNJA I DIJALOG

U utorak 25.10.2016. godine u crkvi sv. Ilije Proroka održana je 5. Međureligijska manifestacija „Duh Asiza u Zenici“ kao centralna godišnja svečanost Odbora za međureligijsku saradnju, koji djeluje u okviru Međureligijskog vijeća u BiH.

Programom je dominirala duhovna muzika pravoslavlja, islama, katoličanstva i judeizma a izvođači su bili, hor Pavoslavne bogoslovije „Sveti Petar Dabrobosanski“ iz Foče, hor „Sejfullah“ iz Konjica, Zbor Katoličkog Bogoslovnog Fakulteta iz Sarajeva, Ansambl „Oskar Danon“ iz Jevrejske opštine u Sarajevu, te muzička skupina „Novo Nebo“ iz Zenice. Također, izrečene su i molitve u kojima su mladi molili za mir, dobro, razumijevanje i slogu

među narodima Bosne i Hercegovine.

U prepunoj crkvi sv. Ilije čule su se konstruktivne i humane poruke koje predstavljaju nadu i jasan put kojim nam je svima ići. Rekao bih slobodno, „iz usta svih govornika u Božije uši“.

Prisutnima se obratio u ime Odbora za međureligijsku saradnju jerej Marko Maleš, paroh zenički koji je naglasio da je ovo peta godina okupljanja ljudi različitih vjerazakona na kojem se učimo slušati, poštovati i voljeti. Ovim i svim našim drugim zajedničkim

projektima potičemo vjernike naših zajednica da se u duhu svoga vjerazakona svim silama trude oko očuvanja svog dobrokomšijskog zajedništva.

Na kraju svečanosti prisutne je pozdravio i Jakob Finci, predsjednik Jevrejske zajednice BiH koji je čestitajući Odboru za međureligijsku saradnju u Zenici na ustrajnosti u organizaciji ove, 5. manifestacije „Duh Asiza“ prenio i čestitke članova Jevrejske zajednice BiH, te podsjetio prisutne na osnovne vrijednosti zajedničke deklaracije koju su predstavnici svih religija usvojili prije 30 godina u gradu Asizu.

Uz tekst pjesme „...Moglo bi bit' da je lakše umrit' nego ljudima reć' oprosti“ koju su horski odpjevali svi prisutni, iz Zenice je poslana poruka da možemo, hoćemo i moramo zajednički graditi svoju stvarnost, istinski ljudski i na osnovama poštovanja naših različitosti.

U četvrtak 27.10.2016. godine, u Crkvi Svetog Ante u Sarajevu, održana je također sarajevska manifestacija „Duh Asiza“ na kojoj su se osim predsjednika Fincija, skupu pretstavile članice našeg vokalnog ansambla „Oskar Danon“, koji sve češćim nastupima na različitim manifestacijama svjedoče jevrejsku muziku, kako duhovnu, tako i tradicionalnu.

B.K.

KUHAR BOSANSKIH SEFARDA

Promocija knjige „Kuhar bosanskih Sefarda“ održana je u utorak, 25. oktobra u 12.00 sati u Bošnjačkom institutu u Sarajevu.

Autori knjige su Eli i Mirjam Tauber, koji su i idejni tvorci manifestacije “Noć sefardske kuhinje”, koja je ove godine obilježila 10 godina svoga postojanja u okviru “Baščaršijskih noći”.

Uz zvuke sefardskih romansi koje je izveo naš član Juda Kolonomos Martičević promoviran je prvi Kuhar bosanskih Sefarda u istoriji naše male zajednice.

Poslije promocije bila su poslužena ukusna sefardska jela: inhaminadus, masas, ruskitas...

Kuhar će biti prodavan na portirnici Jevrejske opštine u Sarajevu po jedinstvenoj cijeni od 40.00 KM. Članicama ženske sekcije Bohoreta bit će omogućena kupovina na 4 rate.

REDAKCIJA

SVEČANOST U SPLITU

U Splitu, u Židovskoj općini, 21. oktobra obilježen je svečano 90-ti rođendan Ede Taubera, dugogodišnjeg predsjednika ove općine. Tom prilikom mu je uručena zahvalnica za njegov istrajan i plodan rad i doprinos razvoju ove male zajednice. Njegova topla riječ je uvijek pomagala i onda kada je bilo najteže. A najteže je bilo članovima Jevrejske opštine u Sarajevu kada je počeo 1992. godine rat i kada su se našli u opkoljenom Sarajevu pod kišom granata i snajperskom vatrom. Uz pomoć JOINT-a u više transporta Jevreji su potražili spas u Hrvatskoj, odnosno Makarskoj i Splitu, gdje ih je dočekao Edo Tauber sa sokovima i hranom, a njegova žena Tilda sa svježe ispečenim kolačima.

To, naravno nije bilo sve. Edo je vodio brigu o njihovom smještaju u Makarskoj, ishrani i drugim potrebama. Nastojao je da riješi sve njihove probleme: od dokumenata do odlaska u neku drugu zemlju, najčešće u Izrael. Bio je tu da riješi sve naše probleme.

U Splitu je na svečanosti Edo izjavio kako se nada „da ćemo se vidjeti i za deset godina“. Mi mu želimo sve najljepše i da u zdravlju provede tih deset godina, iako mu mi želimo da živi bar do 120-te!

ELI TAUBER

... DOLAZAK NOBELOVCA

ROBERT ALLEN ZIMMERMAN

Jedan je od najvećih kantautora 20. stoljeća i kulturna ličnost generacije 1960-ih godina, Robert Allen Zimmerman (1941. Minesota, USA), poznatiji kao Bob Dylan dobitnik je ovogodišnje prestižne Nobelove nagrade za književnost.

Zaprepašten i šokiran načinom na koji se u svijetu upotrebljava njegov izum – dinamit, Alfred Nobel, švedski industrijalac i izumitelj je 27. studenog 1895. u švedsko-norveškom klubu u Parizu obznanio ideju o osnivanju fonda iz kojeg bi se dodjeljivale nagrade najzaslužnijim pojedincima u nekoliko oblasti: ekonomija, fizika, fiziologija i medicina, kemija, književnost i mir. I tako, od 1902. na prijedlog Švedske akademije nauka kralj ove skandinavske zemlje svake godine uručuje ovo visoko priznanje istaknutim svjetskim znanstvenicima, istraživačima, piscima, političarima i mirovnim aktivistima.

Među kandidatima za ovo visoko priznanje u oblasti književnosti, ove godine nalazila su se imena američkog autora Don DeLila, Španaca Havijera Marijasa, Japanca Harukija Murakamija, Kenijca Ngugi va Tiongoa i sirijskog pjesnika Adonisa. Naravno, kao što to često biva, odluke Švedske akademije nauka o određenim laureatima, stvarale bi ponekad u javnosti kontradikcije kao uostalom i ime ovogodišnjeg dobitnika Nobelove nagrade za književnost jer ... Robert Allen Zimmerman, alias Bob Dylan prije

svoga je američki skladatelj, pjevač, a onda i pjesnik.

Bilo kako bilo, mislili mi ovako ili onako, prema riječima Sare Denijus, sekretarice Švedske akademije nauka, Dylan je donio „nov poetski izraz u okviru američke tradicije pjesama“. Na pitanja novinara kako

je napravljen ovako neobičan izbor, Denijusova je odgovorila da je Dylan veliki pjesnik i da njegove pjesme ne samo da se mogu čitati nezavisno od muzike, već je preporučljivo upoznati ih upravo na taj način. Ona je ovom prilikom podsjetila na dugu pjesničku tradiciju koja nije oduvijek bila povezana samo sa zapisanim riječima i onim što se danas smatra konvencionalnim književnim djelima, napominjući da su u antičkoj Grčkoj pjesnički tekstovi bili namijenjeni slušanju i izvođenju a često su ih pratili muzički instrumenti.

ČESTITKE LAUREATU!

Za „Jevrejski glas“
Pavle Kaunitz

ROŠ HAŠNA, JOM KIPUR, SUKOT.

OSIGURANA SREDSTVA ZA OBNOVU SOBE ZA HAGADU U ZEMALJSKOM MUZEJU

Ministar civilnih poslova Bosne i Hercegovine Adil Osmanović je u razgovoru s regionalnom direktoricom UNESCO-a Anom Luiz Thompson Flores i šefom ureda UNESCO-a u Sarajevu Sinišom Šešumom izrazio zahvalnost za pomoć u obnovi objekata kulture koji su uništeni u poplavama u BiH 2014. godine.

Predstavnica UNESCO-a Ana Luiza Thompson Flores čestitala je na uspješno završenom projektu upisa stećaka na Listu svjetske kulturne baštine. Pozvala je BiH da koristi projekte UNESCO-a u oblasti nauke, posebno u okviru aktuelnog projekta "Čovjek i biosfera", navodi se u saopćenju Ministarstva civilnih poslova BiH.

Naglasio je i značajnu pomoć UNESCO-a u sanaciji oštećenja nastalih u nevremenu prije nekoliko mjeseci u Zemaljskom muzeju i Umjetničkoj galeriji BiH.

Predstavnici UNESCO-a informirali su ministra Osmanovića da su uz podršku francuske Vlade osigurana sredstva za obnovu sobe za Hagadu u Zemaljskom muzeju, kao i za izradu replika Hagade kako bi se ovo djelo neprocjenjive vrijednosti učinilo dostupnijim javnosti.

Preuzeto sa portal KLIX

Sjećate li se Blanke ?

Kada "listam" po prošlosti moga života - s kim sam se družila, s kim u školu išla, partizanka na legendarnoj Kozari bila, pruge gradile, preda mnom se stvori dugački niz divnih drugova i drugarica, kolega, rođaka, itd. Ovog puta u mom sjećanju je zablistala moja kolegica, drugarica i iskreni prijatelj, moja draga BLANKA.

Da, Blanka Albahari-Ferušić, nosilac "Spomenica 1941" oficir - kapetan.

Godinama smo se lijepo družile, upoznavale se vodeći ozbiljne razgovore, pričale o svojim životima, djetinjstvu, rođacima, šetale, išle po okolnim brdima na planinarenje. Blanka je u Blažuju imala malu vikendicu koju je izgradila uz pomoć poznatog sarajevskog ilegalca druga Fahrije Ajanovića. To je bila brvnara, koja se sastojala samo od jedne prostorije. Često smo tamo odlazile u društvu sa još nekoliko drugarica. Par puta smo išle zajedno u Makarsku, gdje smo uživale u moru i Biokovu. Blanka je bila duhovita i veliki kozer. Rođena je u Tešnju. Otac je bio trgovac, a majka domaćica. Ne znam koje je ona dijete po redu bila, ali znam, vjerovali ili ne, da ih je braće i sestara bilo sedamnaest.

Bilo je jako interesantno slušati kako se živjelo u tako mnogobrojnoj porodici. Njenog oca svi su u Tešnju znali i poštovali. Imao je nadimak **Mamin**. Koliko god da je u danu zaradio, djeca bi sve pojela. Gospođa Albahari bila je divna majka, odlična domaćica, organizator života i reda u kući, a silom prilika i dobar pedagog. Trebalo je toliko djece odgojiti, usmjeriti na pravi put, zavesti red da svako dijete, kako raste, dobije svoje zaduženje. Što je najvažnije - nije dolazilo u obzir da se nešto dva puta kaže. Bile su to obaveze (stanovali su na prvom spratu) unošenje drva, tresaka, prosipanje luga (ložilo se i ljeti i zimi), donošenje bezbroj kanti vode, spremanje soba, dizanje posteljine sa poda, pa naveče opet prostiranje za spavanje. Obavezno je nošen ručak ocu, a i pomagalo se u radnji. Djeca koja su bila đaci, nisu bila oslobođena ovih obaveza, bile su im samo smanjene. Školsko dijete nije smjelo izostajati sa nastave, niti imati slabe ocjene.

Otac se poštovao, s njim se malo razgovaralo. Nije ih mazio, da se ne zamjeri drugom djetetu, a i da se maženjem ne "pokvare". Osim toga bio je po cijeli dan u radnji. Kada je bio pazarni dan u Tešnju, išao bi na plac (pijacu) sa starijim sinovima ili šegrtima. Kupovao je namirnice sepetima, kako voća, tako i povrća, pa vreću brašna... Slijedećeg pazarnog dana opet sve isto. Imao je dosta poznatih seljana sa kojima se pazio i od kojih je kupovao. Tu su naravno spadali Ibro i Fata. Svi bi oni po završenom poslu dolazili u njegovu radnju da pazare šta im je tog dana bilo važno. To je bila radnja mješovite robe i tu je bilo svega - materijala za dimije, zarove, haljine, suđa, pa sve do najsitnijih eksera.

Kada bi Blatikina mama sa suprugom popila jutarnju kafu i ispratila ga na posao, odmah bi se hvatala svojih velikih svakodnevnih obaveza. Hljebove je mijesila sama. Ko bi nakupovao za tolika usta pekarskog hljeba? Tada je to bio luksuz. Prvo bi premijesila nadošla hljebna tijesta iz tri vangle i stavljala ih u plehove da ponovo nadolaze. Djeca su se izvlačila ispod pokrivača, jorgana napravljenih za četvero djece. Oblačili se i umivali se polijevajući jedno drugom nad laborom. Dotle bi njihova mama, koju su zvali **Maminka**, narezala šnita i šnita hljeba. Uvijek bi joj starija djeca pomagala. Dala bi im doručak. Na tom spratu su imali veliku verandu, na verandi veliki sto sa velikom ladicom u kojoj je bio prostrt bijeli papir, sjećala bi se Blanka. Nije uvijek bilo sedamnaestoro djece kod kuće.

Starija su već prema uzrastu odlazila od kuće radi školovanja, učenja zanata i sl. Prema tome koliko ih je kod kuće, malih i malo većih, njihova mama bi narezala toliko šnita, namazala bestiljem ili kajmakom i poredala u tu ladicu po ustaljenom redu. To je bilo za užinu. Pripremajući ručak, u prolazu preko verande Maminka bi par puta otvorila ladicu i odmah bi znala koje dijete nije došlo po užinu. Dozivala bi ga sa verande i sama mu očitala "bukvicu". A ako se neko ne bi odazvalo, to bi prenijela suprugu. Znalo se, on bi to sa njima rješavao u noći "di shabath" (uoči subote). Tako se jednom desilo da Blankica nekoliko dana nije dolazila po užinu, niti se odazivala na mamin zov. Maminka se zabrinula, a bila je i

ljuta. Nije je prijavila ocu. Htjela je sama da to riješi sa svojom lijepom, crnpurastom i do tada poslušnom djevojčicom (bilo joj je tada nepunih 6 g.). Kad se Blanka pojavila za ručak, mama ju je uzela preda se i rekla: "Pa dobro Blanka, gdje si ti prije podne? Gdje i s kim lutaš? Ne dolaziš po užinu, ne mogu te dozvati? Odmah mi reci gdje provodiš vrijeme i neka ti ne padne na um da mi slažeš, jer ćeš ići pred oca u noći "di shabath."

- *Mamimnka draga, nisam ništa ružno napravila niti lutam.*

- *Pa gdje budeš?*

- *Budem u mejtefu.*

Maminka ostade i bez teksta i bez daha, od čuda, iznenađena. Upita je blažim tonom:

- *Odkud, kako si tamo ušla?*

- *Uvele me Azra i Hajra. Pa znaš da se skupa igramo. Vele - hajde sa nama u mejtef, tamo je bula. Lijepo se završavamo i ona nam priča zanimljive priče. Eto tako.*

- *Pa dobro. Bolje da si tamo, nego na ulici. Jedna mi briga manje.*

Bitaka odahnu, bi sva sretna da je to tako prošlo.

Poslije 2 -3 sedmice, Maminka kontrolišući ladicu sa užinama, primijeti da Blankine šnite nema. Kako je koje dijete u vrijeme ručka dolazilo kući, mati upita: "Ko je pojeo Blankinu užinu?" Svi zanijekāše. "Ja sam pojela užinu." oglašio se Blanka. Na to će mama:

- *A šta ti radiš prije podne ovdje? Zašto nisi u mejtefu?*

- *Ne idem više u mejtef.*

- *Zašto, kakav si mangupluk napravila?*

- *Nisam nikakav, nego bula je zapisivala sva imena u jedan veliki tefter. Kad je došao red na mene, ustala sam i rekla ime i prezime. Ona mi priđe i upita me: "Čija si ti?" Maminova - odgovorih. "Ti ne moraš više dolaziti", reče mi bula.*

- *Pa dobro, dosta si i išla.*

Tako se završilo Blankino predškolsko obrazovanje!

Gđa Albahari, nije imala vremena za kafendisanje sa komšinicama. Sterući već na štrik u dvorištu, čula bi se sa prvom konom, preko taraba. Jednom je ta komšinica upita: "Kono bona, kako to da ti nikad ne tučeš svoju djecu? Ja jedva iziđem na kraj sa mojih petero. Bez batina - ništa."

"Eh, draga moja, kad bi ih tukla, ruke bi me boljele. Ko bi mijesio tolike hljebove, kuvao, prao. Osim toga ne volim da se iz moje kuće čuje dječiji plač."

Sjetno se Blanka prisjećala, šta im je mama kuvala, te kako je sve bilo divno i ukusno. Svakodnevno su se kuvala bosanska jela u velikom loncu na šporetu. Međutim, Blanka me je svojim evociranjem uspomena iz roditeljske kuće uvela, koliko - toliko, u repertoar sefardske kuhinje. Tu se radi o receptima koje su Jevreji Sefardi donijeli iz Španije prije pet vijekova. Da, tačno prije pet vjekova, (u XV vijeku) španska kraljica Izabela je protjerala sve Jevreje i muslimane (Maure) koji nisu htjeli u roku od 48 sati da prime kršćanstvo. To su jela:

PASTEL: tijesto, mljeveno meso

SUNGATU: špinat, mljeveno meso, jaja, kukuruzno brašno

PAŠAS: šnicle sa mljevenim mesom i prasom

ALBUNDEGAS: okrugle knedle za supu od tucanog macesa - nekad, a sada od maces brašna, jaja

ŠOLET: grah kuvan sa svježim mesom

HAMINADUS jaja: jaja se haminaju (kuvaju), danima, na kraju šporeta u lukovici, ulju, biberu,

ZAPEČENA JAJA: cijela jaja zapečena u lugari

PATIŠPANJA: (Pan di Spain - španski hljeb), jaja, šećer, brašno, malo ulja

FRITULE (fritulicas): prženice od natopljenog macesa, jaja, slično tulumbama.

Redovno za praznike, a svakako i za Šabat, bila su pripremana ova jela. Sva djeca u kući su se radovala Šabatu jer su znali da će njihova mama pripremiti neka od ovih jela. Blanka se sjećala da su otac i majka ručavali za stolom, a djeca za sinijama. Djeci je pravljeno pastel sa šoletom, a starijima sa mesom.

Pored pomenute radnje mješovitom robom, gospodin Šabetaj - Mamin, bavio se izvozom drveta, suvih šljiva, kozje kože. Spadali su među bolje stojeće u čaršiji. Živjeli su u vlastitoj kući sa krovom na 4 vode. Bila je to kombinacija bosansko-austrijske arhitekture. U prizemlje bila magaza u kojoj se nalazila roba za radnju i gdje su poslovali hamali. Živjeli su na spratu na kom su imali i već pomenutu divnu verandu.

SARAJEVSKI PERIOD

U prvi razred osnovne škole Blanka je krenula u Sarajevu, gdje se cijela porodica preselila. Stanovali su na Alifakovcu, opet na prvom spratu. Otac, gospodin Šabetaj i dalje se bavio trgovinom. Kada je učiteljica u prvom razredu zapisivala koje je ko vjere, Blanka se prijavila kao muslimanka! Kad je njena mama primijetila da Blanka šapatom ponavlja neke njoj nerazumljive riječi, upitala je:

- Šta ti to mrmljaš, govori glasno da te čujem, pa ti onda mogu i pomoći?

- Eh, vala, ovo ne možeš. To će mi pomoći Bahrina mama, ona sve zna, a ti...

- Blankice, šta ja to ne znam?, uvrijeđeno će mama.

- Ne znaš vjeronauku, ne znaš šta je Kur'an, jer imaš puno djece i puno posla. Mama se skljkoka na najbližu stolicu, pa reče:

- Zar opet?

- Šta opet?, pitala je Blanka, ali je ostala bez odgovora.

Maminka se ušutjela i zabrinuto gledala u svoju curicu. Suprugu je sve rekla i on je to razjasnio sa učiteljicom. Poslije toga, jednog dana, kad se vratila sat ranije iz škole, požali se mami: "I ova bula mi rekla da ne moram više dolaziti."

Zivot je tekao dalje, djeca su rasla, starija već odlazila od kuće, kuća i dalje mirisala na domaći hljeb i ostalu hranu. Maminki je bilo ipak lakše jer su neke kćeri stasale pa pomagale u kuvanju, pranju veša, spremanju stana. Blanka je završila srednju tekstilnu školu. Pomagala je ocu u radnji, a kasnije se zaposlila kod modistice, gdje su pravljene ženski šeširi i razni modni detalji, u neposrednoj blizini Hotel Evrope. O toj struci tu je dosta naučila. Sve ju je interesovalo jer je to sve za nju bilo novo. Posmatrala je svaku mušteriju od glave do pete, a kako i ne bi, kad su tu ulazile otmjene sarajevske gospođe. Vrlo često je gazdarica zadržavala svoje naučnice i poslije radnog vremena. Bez pogovora. U međuvremenu, Blanka se razvila u jako lijepu djevojku, lijepog stasa, divne crne kose i očiju.

Njen najstariji brat Nisim u to doba (nekoliko godina prije II svjetskog rata) pripadao je naprednoj grupi omladinaca, skojevaca. Radi konspiracije, oni su svoje sastanke održavali odlazeći na "izlete" na Trebević, Crepoljsko, Ilidžu. Često bi Nisim poveo Blanku i još neke djevojke radi kamuflaže. Tako je s vremenom i ona postala "napredna" omladinka. Na tim sastancima upoznala je svoju prvu ljubav. Bio je to lijep i pristojan mladić. Mislim da je nešto studirao, musliman. Zavoljeli su se. Često je bio zatvaran. Policija je te političke zatvorenike vodila na prisilni rad na građevine po gradu. Sa suzama u očima pričala nam je Blanka kako je iz prikrajka posmatrala te zatvorenike, gdje golim rukama prenose velike kocke bijelog hercegovačkog kamena. Od tog rada su im ruke bile krvave. Uvijek je nosila u torbici nešto za pojesti i obavezno zavoje i jod. Kad god bi uspjela da to doda svom dragom Esadu, u momentu dok je policajac pušio, gledao za djevojkama koje prođu kraj njega i fućkao za njima, njenoj radosti nije bilo kraja.

Izlaskom iz zatvora nastojali su da se svako veče sastanu, prošetaju, odu u kino. Inače on bi u dogovoreno vrijeme zafučkao ispred njene kuće. Blanka bi istrčala k'o na krilima. Mama bi za njima gledala sa prozora. Pošto je shvatila da je to ipak "ozbiljnije" zabavljanje, a i momak je naočit, odluči da malo porazgovara sa kćerkom. Kad se vratila iz šetnje Maminka joj se obrati:

- Mislim da je red i vrijeme da mi kažeš nešto o tvom momku.

- Nema tu šta puno da se kaže. Šta te interesuje? Činila se smirenom, a srce joj je treperilo: "Musliman.", misli ona?!

- Interesuje me sve, ko je, iz kakve je porodice, šta je završio, čime se bavi, s kim se druži, kako se zove?

Vidi Blanka da je "odnio đavo šalu". Nema kud, odgovoriće na poslednja pitanja, a na ostala neće ni trebati.

- Ma nema šta da se brineš, on je jako fin. Nisim ga zna, oni se druže i često su skupa.

- Lijepo bogami, samo mi je još to trebalo. Nisam vjerovala u istinitost izreke mala djeca mala briga, velika djeca velika briga. Kako rastete to mi se svaki dan potvrđuje. Dakle i on je taj neki komunista, pa će i njega hapsiti k'o Nisima. Nego znaš šta, dede ti na vrijeme raskini tu vezu. Jesi li me razumjela?

- Smiri se Maminka, i ne zahtijevaj to od mene. Ja ga volim, a i on voli mene.

- Voliš ga? A ne reče ti meni kako se on zove? Da čujem!!

Poslije kraće stanke (biti ili ne biti) Blanka odgovori: "Esad Ferušić". Srećom da je njena mama sjedila, poblijedi, podlakti se na obližnji sto, prijekorno pogleda kćerku i jedva progovori: "E vala Blanka, ako je i od tebe, previše je. Ne dolazi u obzir da ašikuješ sa muslimanom. Ti si lijepa, mlada, on je stariji, iskoristit će te i onda ostaviti. A da znaš da ni njegovi, kad bi znali, ne bi dali da se viđa sa Jevrejkom. Ne savjetujem ti, nego zahtijevam da kako god znaš, sutra naveče raskineš s njim. Ako on slijedeću večer opet po običaju zafučka pod prozorom, neka znaš, zalit ću ga vodom iz bokala."

Poslije ove "besjede" Blanka nije uspjela na sastanku sa Esadom sakriti uznemirenost. Na njegova pitanja, šta joj je, šta se desilo, davala je sasvim neodređene odgovore, a nikako onaj pravi. Noć je provela bez sna, plaćući. Nije to moglo ni kroz zatvorena vrata promaći budnom oku i uhu njene mame. Bilo joj je teško slušati kćerkine uzdahe i jecanje. No, nije ulazila da je tješi. Pustila je da se isplače, misleći da će joj tako biti lakše i da će ga zaboraviti. Pred suprugom je to zatajila, da ga poštedi. Imao je on punu glavu drugih problema.

Ujutro je Blanka otišla na posao, a da riječi nije progovorila, niti doručkovala. Sestre i braća su čuli njen plač, pitali su Maminku šta se to događa, ali su ostali bez odgovara. Radila je dvokratno. U podne nije smogla snage da ode kući. Otišla je na Baščaršiju, nešto pojela i vratila se u radnju. Cijelo poslijepodne bila je mislima odsutna. Stalno je zamišljala kako pljušti voda po Esadu. Kajala se što mu nije rekla šta ga čeka kad dođe. Odlučila je da zamoli gazdaricu da je pusti iz radnje pola sata ranije, već se malo počela grčiti, savijati, kao boli je stomak. Zatim će otići u podnožje Alifakovca. Tu će sačekati Esada i sve mu reći. Zaustaviti ga da ne ide prema kući, da ne pukne bruka po sokaku. A dalje... Ohrabrena svojim planom, usudi se i zamoli gospođu da je pusti malo ranije, pošto je boli stomak.

"Popij ovu tabletu sa čajem i odmah će ti biti bolje, ako te baš boli stomak."

"Ali gospođo, molim Vas, ja moram kući."

Vlasnica radnje je bila neumoljiva, ali stvarno sa razlogom: "Blanka nećeš ostati samo ti, već i Lotika, a naravno i ja. U mojoj radnji obećani rokovi moraju se ispoštovati. Moramo određene stvari završiti, jer ujutro dolaze naručiocu."

Ostade Blanka tužna i razočarana. Radi brzo i spretno i završi svoj dio posla za nepun sat i dobi od gospođe voljno. Najkraćim putem je išla prema kući. Idući prema Alifakovcu i penjući se uz njega, gledala je na sve strane ne bi li ugledala Esada. Pogleda prema kući i ugleda mamu na prozoru a Esada ispred na ulici sa šešikom u desnoj ruci. Shvati da oni nešto razgovaraju. Nije vjerovala svojim očima. U prolazu reče Esadu "vozdra", i šmugnu u kuću. Susrela se sa mamom u hodniku. "Kako to da ga nisi zalila vodom?" "Nisam mogla."

Kad sam se na njegovo zviždukanje pojavila na prozoru, on me preduhitri jako lijepim pozdravom. Nakloni se, skide šešir, zadrža ga u ruci iz poštovanja i sa blagim osmijehom na licu progovori: "Dobro večer gospođo Albahari. Kako ste? Ja sam Blankin prijatelj Esad, je li ona došla sa posla?"

Blanka se baci u zagrljaj majci. Izljubiše se. Ode žurno, pa Esad je čeka. Sad to smije u kući glasno reći. Esadu je sve ispričala. Nije ništa zamjerao Blankinoj mami. Potpuno je shvatao majčinsku brigu. Ni dalje ta veza nije išla baš glatko. Trebalo je odobrovoljit tatu. No, to je, malo pomalo, obavila Blankina mama. Veliki uticaj na roditelje imao je sin Nisim. Zahvaljujući tome, došlo je do saglasnosti da se Blanka i Esad mogu vjenčati.

KRAJ PRVOG DIJELA

JA SAM GOLDBERGER (II)

OTAC I SIN

Piše: Vanja Kreho-Gligović

DR ALEKSANDAR GOLDBERGER

Pišemo perspektivni plan razvoja, priča mi o željama za ostvarenje planova za budućnost bolnice: odeljenje za dijalizu, savremeno koronarno odeljenje, kobalt bombu i sve ono što je tada postojalo u savremenoj medicini, a u našim mogućnostima. Verovatno sam prilično toga izostavila što se ovoga trena ne mogu setiti, a na moje pitanje zbog čega bi sve to hteo, rekao mi je: "Veća riba guta manju, ali i da ovaj nesretni bolesnik ne putuje daleko". Kada sam ga pitala, zašto plaća specijaliste da dolaze sa VMA¹ (tada se ta ustanova smatrala vrhunskom u zemlji), umesto odgovora dobila sam pitanje: "Šta misliš koliko bi koštalo da svi ti bolesnici idu tamo na pregled? Em pare, em mučenje bolesnika, pa pratilac." Tako me je polako naučio da dublje razmišljam. Bio mi je odličan učitelj.

Dr Aleksandar Goldberger u sredini

U leto 1965. godine su dovršena tri paviljona, a mi mlađi, pa i ostali zdraviji, radimo na raščišćavanju otpada oko paviljona. Bili su to veseli časovi akcije. Jedni su tovarili šut, dok su drugi gurali japanere do mesta odakle će se odvoziti kamionima. Sa nama je rame uz rame radio i dr. Puba. Objasnio nam je da smo uštedeli pristojan iznos, koji će se moći u nešto korisno uložiti. Tada, kao i danas smo znali da to nije iz demagoških razloga. Tako nešto nisam videla ni na filmu.

Da bi bolnica što bezbolnije došla do srednjemedicinskog kadra, dr. Goldberger otvara jedno odeljenje. Kada su paviljoni bili spremni za useljenje, završila je i prva generacija medicinske škole. Bio je to vlastiti kadar, omladina iz grada i iz okoline. U udaljenim krajevima Foče su se još mogla naći

ognjišta, a sinovi tih ljudi obukli bele mantile. Roditelji su blagosiljali dr. Pubu ili kako su ga još zvali na selima „Dr. Buba“. Neki od ambicioznih mladih medicinara su odlazi na studije medicine. Većina njih će se jednog dana vratiti u bolnicu u Foču. Ja, koja sam bila iz daleka, nisam shvatala značaj domaćeg kadra. Ko mi je to objasnio nego dr. Puba, u mnogim stvarima moj učitelj. Pa kaže: "Znaš, domaći kadar iz ovih pasivnih krajeva je važan jer se vraća kući, ponosan na sebe i na roditelje, koji su uspeli da ih iškoluju. Uglavnom ga taj ponos i drži u rodnom mestu. Ti lekari, a i oni iz kasnijih generacija postaju jednoga dana specijalisti, načelnici odeljenja i sve do direktora medicinskog centra."

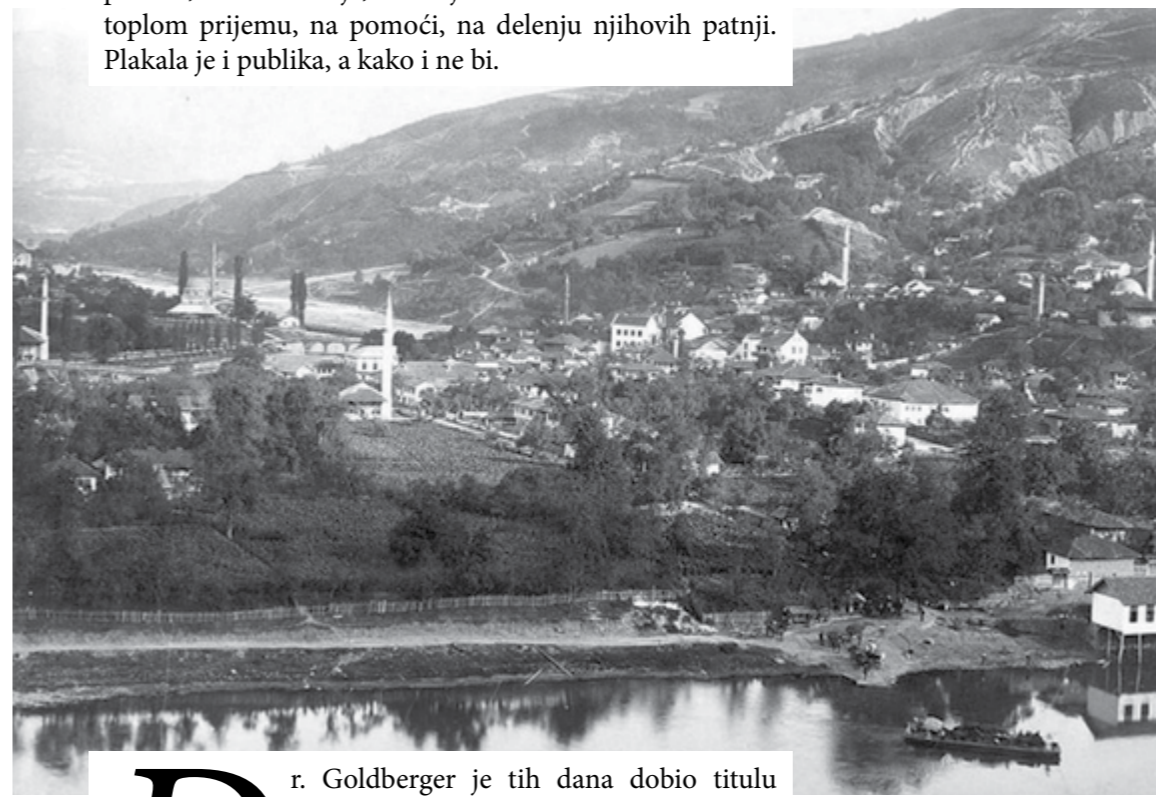
Ubrzo se otvara i prva medicinska škola sa svim odobrenjima ministarstva. U njoj stručne predmete predaju uglavnom domaći lekari.

Dok nije izgrađen vlastiti kadar, dolazili su nam lekari iz Sarajeva, Novog Sada, Beograda. Uz njih su specijalizanti mogli obavljati bolnički dio specijalizacije, a onda su odlazili u velike centre na dovršetak specijalizacije, gde bi polagali specijalistički ispit. Vraćali su nam se gotovi specijalisti, a dr. Pubi se činilo kao da mu se vraćaju njegova uspešna deca. Izgradnjom paviljona opremljena su odeljenja: ORL, očno, dermatologija, neurologija, fizikalna terapija sa rehabilitacijom, a poseban paviljon je bio za bolesti pluća. U zgradi Medicinske škole je jedan deo odvojen za bolničku apoteku.

Tako je krug izgradnje bolničke službe zaokružen. Kasnije ostaje izgradnja domova zdravlja, koji su uglavnom bili zdravstvene stanice i to u Miljevini (gdje je i ostala), Čajniču, Rudom, Rogatici, Višegradu. Dok sam radila u Sreskom zavodu za zdravstvenu zaštitu u Goraždu, upravo mi je i obilazak zdravstvenih ustanova na sreću bio zadatak, pa su mi poznate ustanove u kojima je smeštena zdravstvena služba toga vremena. Sve je to bilo skućeno, siromašno i u prilično jadnom stanju. Zaboravila sam reći da je kod svečanosti puštanja u rad paviljona, dr. Pubi dodeljen orden rada, čini mi se sa zlatnim vencem za izvanredan doprinos u širenju zdravstvene službe. Svi smo imali utisak da je svako od nas dobio po jedan. Goražde je imalo solidnu zgradu, koja je u doba Austrougarske bila oficirski dom, jer su tamo bile stacionirane vojne jedinice, tako da je sa malo doterivanja poslužila za dom zdravlja, a prednost joj je bila jer je bila u centru grada. Zaboravila sam reći da su terenski domovi zdravlja imali stacionare sa porodilištem, pa je to olakšavalo stanovništvu i smanjivalo putovanje, jer komunikacije još nisu bile dovoljno uspostavljene. Poseban problem je bio zimski period, a na našim tadašnjim jugoslovenskim prostorima, zima je trajala duže od lepog vremena.

Ne rekoah kako su učesnici Igmanskog marša došli 1967. godine u posetu Foči i bolnici izgrađenoj u sećanje na njihovu „spartansku epopeju“. Bilo ih je oko petnaestak. Imali su prevoz, fotoreportere, vodiče i sve što je bilo potrebno za

njihovu udobnost. Kada su stigli u bolnicu, onda mi je dr. Puba rekao: "Vanja, provedi drugove borbe po bolnici." priključili su nam se neki naši lekari i medicinari, jer priznaćete, ne mogu se svaki dan videti ti veliki vitezovi. Kako su se samo divili lepoti bolnice i njenom položaju uz, u to vreme, prelepu Drinu! Uveče je bila svečana akademija za građanstvo u sali KPD-a, na kojoj su se, neko plačući, neko hrabrije, zahvaljivali fočanskom narodu na toplom prijemu, na pomoći, na delanju njihovih patnji. Plakala je i publika, a kako i ne bi.

Dr. Goldberger je tih dana dobio titulu primariusa, a u međuvremenu završava i subspecijalizaciju plućne hirurgije, a vreme je pokazalo da je to bilo neophodno, ako ni zbog čega drugog, a ono zbog namernih ili slučajnih povreda, jer bi transport katkad mogao biti beskoristan.

U neko doba, 1965. godine, ulazi dr. Puba u moju kancelariju vidno usplahiren, pa kaže: "Hoće Borka još jedno dete", „Divno!“, odgovorih mu, "Ali ja sam star". Ma šta star! Mila majko, možda je hteo samo da čuje da nije star, a o detetu je sigurno već bilo dogovoreno.

I tako se Aleksandra, Sandra - kako je danas zovemo, rodila 1966. godine u Foči, a porodica Goldberger postala četveročlana.

Borjanka je u međuvremenu završila svoje medicinske studije i posle određenog vremena i specijalizaciju očnih bolesti, te vremenom postala i načelnik odeljenja za očne bolesti. I opet domaći kadar.

Koliko je bolnica bogata lekarskim i specijalističkim kadrom, najbolje se videlo na sastancima lekara svakog ponedeljka, koji su se zvali stručni kolegij, na kome se sumirao prošlonedeljni rad, planovi za narednu sedmicu, potrebama na odeljenjima i svim drugim planovima. Tim

sastancima sam prisustvovala i ja kao zapisničar, tako da sam u potpunosti znala kako bolnica pulsira. Sada se već događalo da poneki lekar napusti bolnicu, zbog neke naizgled bolje ponude, a ako bi otišao u veći centar i ostajao bi, mada se dešavalo da se poneki i vrati. Išlo je to kao i svugde.

Čovek o kome do sada nisam pisala, a bio je jedan na četiristo (400) posteljnog fonda, bio je šef kuhinje. Taj čovek je

bio privilegovan, pa na moje pitanje zašto ima veću platu od ponekoga specijaliste, dr. Puba mi je objasnio kao neukom detetu, što sam u stvari za mnogo toga i bila. Nije dovoljna inteligencija, a ni obrazovanje dok ne dođete u „gigant“ i ne shvatite na kom principu radi. A često ne možete ni sami shvatiti bez strpljivog učitelja. Objasnjavao mi je da je potrebno toliki narod bolesnički a i osoblje nahraniti, često sa manje novčanih sredstava, lošijih mogućnosti nabavke namirnica, a da hrana bude ukusna. Srećom njegovom, bar se u to vreme nije mesom oskudevalo, jer ga je bilo oko Foče na dohvat ruke. Postojala je zemljoradnička zadruga a i veterinarska služba, pa je sve išlo kako treba.

Najbolje je upamćen čika Pera, koji je svoj zlatni zanat ispekao dugogodišnjim radom na preokookeanskim brodovima, gde je klijentela morala biti visoko zahtevna. Nas mladarju bi pokatkad kriomice počastio ponekom palačinkom. U bolnici je bilo strogo zabranjeno pušenje i konzumiranje alkohola. Gosti koji su dolazili kod direktora bili bi čašćavani kafom i limunadom.

Čika Pera nije izgledom bio kuvar sa reklame. Imao je visinu, bio pokrupan, ali ne i debeo. Tek da se ne kaže da ga nema dovoljno za kuvara. Nasmehan i vedar, kao da ne zna da postoje problemi, a imao ih je. Verovatno se držao one: "Kad ideš na posao, problem ostavi kod kuće."

Kad smo kod učešća u izgradnji domova zdravlja, tu dr. Puba sa svojim ocem dr. Adolfom utire put dobijanju kredita pod povoljnim uslovima za izgradnju domova zdravlja. Uzeću za primer Rudo, u kome sada živim i koje je bilo zdravstvena stanica malog kapaciteta, a nalazila se preko puta Petropavlovske crkve (veoma monumentalnog izgleda i postavljena na savršenom mestu). U to vreme lekar je bio dr. Hans Baumajster - Švaba, po mom mišljenju

¹ Vojnomedicinska akademija u Beogradu (JG)

ratni zarobljenik. Za njega je vezan jedan kuriozitet, da je uradio carski rez prema osvetljenju gasnim lampama. Takvu sam priču čula u Rudom. Odatle se stanica seli u mejtef, gde ostaje do izgradnje doma zdravlja 1961. godine, čiji je direktor postala dr. Ljudmila Bizjak. To je još uvek vreme kada se kadar raspoređivao iz jednog centra koji je vodio računa da se koliko je moguće, ravnomerno popunjava teren potrebnim kadrovima.

Ovo je usputna priča o jednom domu zdravlja, a zabeležena po kazivanju starosedeoca gospodina Vuković Steva.

Dr. Puba, čovek neobičan. Bilo mi je dvadeset i koja godina, vreme kada se mnogo toga ne zna. Upitah ga jednom, zašto nema sata na ruci, tada verujući da se sat jedino tu i nosi jer je vreme džepnih prošlo. Kaza mi da mu nije potreban i da je sada sigurno toliko i toliko. Pogledah na moj sat, kad gotovo u minut. U dvadeset četiri sata može da promaši najviše deset minuta. To tada prvi put čuh.

Prisustvovala sam jednom njegovom sastanku sa računovođama. Objašnjavali su mu da je nešto bilo toliko, a sad je dobit tolika... Upita ih doktor koliko je to u procentima. Oni se brže bolje latio olovke i papira, a on reče koliki je procenat. Ostali su zbunjeni u stilu: kako to - on je hirurk, a ja sam imala utisak da njega nervira gubljenje vremena. Po njemu, računovođa, kad pogleda cifru, odmah mora da zna sve

o njoj. Opet moja radoznalost: „Zašto nosite nezašnjirane cipele, tako se možete nažuljati?“, a on će: „Nikad se ne zna kada me mogu pozvati u operacionu salu jer sam jedini hirurk, a ovako trbušast, teško se saginjem a i žurilo bi mi se.“ Kako sam pitajući, upoznala hirurgiju, tako sam pitajući upoznala i njega. Da nije tako, kako bih sada ovo pisala.

I ovo: starijoj ćerki se bližio završetak srednje škole. On se ubrzano počeo javljati na konkurse za hirurga, navodeći sva svoja postignuća. I dobijao odbijenice. A onda jedna molba, što bi se reklo, gola kao prst - „Hirurg, položio tada i tada, tu i tu“. I bi primljen. Tada naučih da niko ne voli jačeg od sebe, jer može postati konkurencija. „Zašto idete“, a on: „Roditelj mora biti uz dete.“ „Kako vaš ne bi u Zagrebu?“, a on: „Ja sam drugo.“

Polako se prikrala i 1973. godina. Niko ne bi znao reći kojim je putem nevidljiva došla, jer je sve bilo u stalnom radu. Bolnica je davno ograđena metalnom ogradom, park je porastao i dobio punoću, tako da su vozači koji su obišli mnoge bolnice i klinike, govorili da ga nadaleko nema. Bilo je i mačaka, a kako ne bi. I one su imale svoju ulogu, jer gdje je dosta hrane ima i miševa. Na neki način su bile ljubimice osoblja. Takođe je napravljena ispred ulaza u bolnicu zgrada za polikliničke službe, da bi se smanjio prolazak bolesnika za specijalistički pregled kroz bolnicu. Danas je tu laboratorija i dekanat medicinskog fakulteta, sa pratećim službama.

Vreme odlaska prim. dr. Aleksandra Goldbergera je stiglo. Otac i on su postavili temelje, a on nastavio nadgradnju i stvorio za naše prilike gigant. Kod odlaska, Upravni odbor je doneo dve odluke, a to su: prva - da

se može uputiti u Beograd u bolnicu u kojoj radi dr. Puba, u slučaju potrebe, bolesnik bez lekarske komisije, a druga, nikad provedena u delo, da se uradi bronzana bista - poprsje dr. Aleksandru Goldbergeru. Bilo je određeno da stoji na udarnom mestu, tako da se vidi kad se ulazi u Upravu, ali i kad se odlazi na odeljenje. Po njegovom odlasku, nešto kasnije je otišla i porodica.

Tako je završena epopeja Oca i Sina Goldbergera, dva viteza. Oni nisu tražili ni nagrade ni posebne zahvalnosti. Uradili su svoj ljudski dug. Pošto već dugo ne živim u Foči, iskoristila sam priliku da vidim postoji li još grob. Postoji još uvek grob nekog sasvim nepoznatog GOLDBERGERA.

Godine 1975. sam bila u Zagrebu. Na tramvajskoj stanici upitam jednog gospodina u kom pravcu treba da sednem u tramvaj za Maksimir, jer htjedoh da posetim blisku rođaku, kad sam već u Zagrebu. On mi reče sa dodatkom: „Ja vama ovde a vi mani kad dođem u Beograd“, na šta mu odgovorih, da sam iz Bosne. Odakle? iz Foče (htela sam malo da se našalim) ali sam tada stvarno živela u Foči. Upita me, da li znam dr. Goldbergera i da li je živ. „Živ i zdrav ali više nije u Foči, već u Beogradu“. Tada mi je taj gospodin ispričao nešto što potvrđuje sve što sam ovde vezano za bolnicu u Foči već rekla, a to je da je njegov brat, izvesni Filipović, radio u vladi BiH kada su se Otac i Sin Goldberger ubeđivali sa vlastima da je Foči, zbog veličine terena i udaljenosti od Sarajeva, neophodna velika bolnica. „I njima ima da zahvalite za to što imate.“, tako mi reče gospodin Filipović.

Još i ovo: U Zenici je lepa, velika ulica, u kojoj se nalazi bolnica, dobila ime: „Dr. Adolf Goldberger“ kao sećanje na svog voljenog doktora. Zenica se odužila.

**ZAŠTO SAM OVO NAPISALA?
KO RAZUME, RAZUME.**

BIOGRAFIJA GRACIJANI LENKE OD 1941.-1945. godine

PODACI: GRACIJANI LENKA, ROĐENA 13.01.1933. GODINE U SARAJEVU

OTAC: AVRAM GRACIJANI

MAJKA: LUNČIKA (ROMANO) GRACIJANI

Imala sam 8 godina kada je započeo rat. Nisam bila svjesna šta se događa i da ćemo mi, Jevreji, biti žrtve tog rata.

Po mom rođenju usvojili su me ujna Klara i Isak Romano. Odmah na početku rata ujak je bio u Jevrejskoj Opštini koja se nalazila kod Hotela „Europa“. Svi su odvedeni iz Opštine početkom 1941. godine u Jasenovac te se ujak nikada nije vratio. Svoju ujnu sam zvala mama, jer nisam znala da sam usvojena. Izvjesno vrijeme smo bile u kući i čekale šta će se desiti. Stanovale smo ulici Čadordžina br. 36. Preko puta nas je stanovala njemačka obitelj Foht te smo neke stvari sklonili kod njih. Mislili

smo da njih niko neće dirati jer je gospodin Foht bio Nijemac. Vrlo brzo su odvedeni i streljani. Sarina Foht tada je bila za Pokret, javno je istupala i tako su stradali.

Odmah u početku bilo je zabranjeno jevrejskoj djeci ići u školu pa nismo smjeli više izlaziti na ulicu. Svi Jevreji su dobili žute broševe sa crnim slovom „Ž“. Jednog dana došao je jedan čovjek sa puškom, u crnoj uniformi sa velikim slovom „U“ na kapi. Bio je to naš komšija. Izjavio je da nas mora voditi po naređenju. U sjećanju mi je ostao trenutak kada sam klečala pred njim i ljubila mu ruke i noge da nas ne vodi jer nismo ništa krive. Mama i ja smo uzele najnužnije stvari i pošle

Dan oslobođenja Bergen-Belzen

za njim. Doveo nas je u jevrejsku kuću gdje je bilo dosta Jevreja.

Mama je imala dosta prijatelja preko kojih je isposlovala da dobijemo pasoš i tako smo ubrzo pobjegli iz te kuće i otišli na Bašćaršiju kod mamine bivše pomoćnice Marije. Ona nas je izvjesno vrijeme sakrivala od ustaša te je i ona bila izložena opasnosti. Ubrzo je izašlo naređenje da će onaj ko bude sakrivač Jevreje biti strijeljan. Tada je mama sredila dokumente i otišle smo u Višegrad kod Isaka Pape. Tu je bilo teško ostati, pa smo bili primorani da idemo dalje. Ubrzo smo stigli u Priboj na Limu gdje nas je primila jedna porodica. U Priboj su se mijenjale vojske pa smo bile primorane i odatle bježati. Išlo smo pješke te su nas uhvatile ustaše i odveli u logor na Sajmište.

Tamo smo bile kratko vrijeme, ali je bilo grozno. Jele smo otpatke sa smetlišta. Spavale smo na golim daskama a po noći su puštali velike pacove da nas ujedaju. Ne mogu se sjetiti kako smo odatle otišle. Sjećam se samo da smo krenule prema Crnoj Gori i zaustavile se u Podgorici. Primila nas je porodica Ivanović. Tada su u Podgorici bili Italijani. Mama je prala veš da bi nas prehranila. Prilikom kapitulacije Italije, Italijani su se povukli, a došli su Nijemci te su nas odmah otkrili.

Došao je Gestapo i strpali su nas u crnu maricu i potom odveli u podgorički zatvor. Svi su Jevreji bili tu pa su nas ubrzo transportovali za Njemačku. Putovali smo u stočnim vagonima. Najteže je bilo bez zraka, vode, hrane. Voz bi povremeno stajao zbog bombardovanja. Stigli smo u logor koji se zvao Bergen-Belzen kod Hanovera. Smješteni smo u barake koje su imale drvene krevete na sprat. Po mom sjećanju, bilo nas je 300-400 što žena, djece i muškaraca. Logor je bio velik i odvojen od drugih bodljikavom žicom. Nad cijelim logorom bile su postavljene osmatračnice sa reflektorima te su nas promatrali i dan i noć. Povremeno smo išli na kupanje, svi goli da bi nas ponizili. Svako jutro

smo imali tzv. „Apel“ te smo svi morali izaći i stajati po tri sata a oni su nas prebrojavali.

Odvajali su pojedine, posebno djecu, muškarce i žene te bi prijetili kako će nas strijeljati. Poslije toga su muškarce vodili na prisilni rad u šumu, djecu u barake a žene u kuhinju da gule stočnu repu jer je to bila jedina hrana. Ubrzo se pojavio trbušni tifus, pjegavi tifus i vodene boginje od kojih su mnogi pomrli. Svaki dan odvozili su mrtve kamionima za krematorij. Dani su prolazili u hladnoći, gladi, bolesti i tuzi. Ostalo mi je u sjećanju kako sam lizala kazane pa me jedan od vojnika primijetio tzv. „Felbeber“ te me istukao korbačem.

Dolazili su neki ljudi da nas vide i donijeli nam neke konzerve. To smo odmah pojeli. To je bio Crveni križ. Početkom 1945. godine, ne sjećam se tačno datuma, primijetili smo da je

bilo manje Švaba u logoru. Mi to nismo razumjeli niti znali šta se dešava. Treći rajh je pao pa smo jedno vrijeme bili mirni i sami. Sjećam se tog spasonosnog dana kada su sa padobranima sletjeli Amerikanci i Englezi. U početku smo se bojali, nismo znali ko su. Ubrzo smo saznali da su to naši spasioци.

Taj dan je bio stravičan i užasan. Mnogi su poludjeli, neki su sjekli vene, mnogi doživjeli srčani udar. Ostali su plakali od radosti ne vjerujući da su slobodni. Nakon dva dana, ukrkali smo se u kamione gdje su nas spasioци predali Rusima i oni su nas odveli u njemačka sela odakle su Nijemci pobjegli. Kuće su im bile pune hrane a najviše svinjskih prerađevina koje su pojedinci halapljivo jeli i ubrzo umirali. Ne sjećam se koliko smo tu ostali. Poslije toga smo transportovani i stigli u Suboticu gdje nas je čekao karantin. U Subotici smo se zadržali oko tri mjeseca. Tu su nas očistili od ušiju i tu

smo se okrijepili. Odatle smo ja i moja mama krenule za Sarajevo misleći da ćemo se vratiti na svoje ognjište. Nitko nas nije dočekao pa smo same našle jednu porodicu koja nas je prihvatila.

Težak mi je bio dan kad sam saznala da mi Klara nije majka. Potom me spremila u dom za siročad koji se nalazio na Bjelavama. U Beogradu postoji spisak porodice Gracijani koja je kompletno nestala u onom ratu. Većina ih je živjela u Zvorniku. Sa majčine strane oni koji su živjeli u Sarajevu, ni njih više nema. Možda je neko i živ, ali ja nikad nisam saznala.

Sve ovo što sam napisala je autentično, a ako sam nešto izostavila, to je zato što sam ipak bila dijete koje nije znalo zašto, kako i radi čega nam se to dogodilo. Oprostila jesam, zaboravila nisam. Traume su ostale.

GRACIJANI LENKA

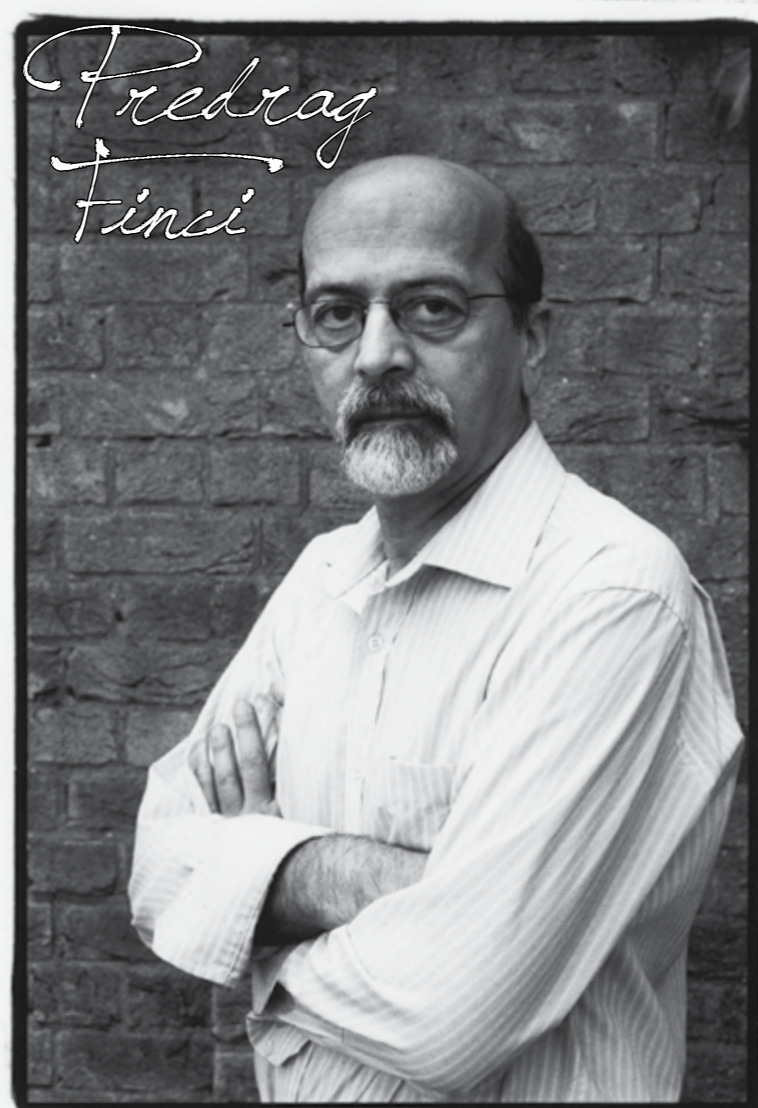
SAŽETA POVIJEST MOJE GENERACIJE

Ne znam sasvim zašto se desilo, ali se desilo. Ne znam potpuno ni kako, ali je bilo tako. Rat je bio prije nego što se rodih. Onda poslije, opet, sjećam se. Naši se životi dogodiše u međuvremenu.

U međuvremenu je bio mir. Mi bili. Bili između dva rata. Mislili: bit će zauvijek ovako, a opet bilo onako. Tamo odakle sam samo je rat stvarnost. Sve drugo je privid, ponekad lijep. Tako mislim kada sam loše volje. Kada sam dobre, mislim: šteta, bila je to sretna zemlja, puno je toga stvoreno, sramota što su kasnije mnogi sve dobro, i ljude i djela, zaboravili, žalosno je što samo loše spominju i pamte. Ne mogu sa sigurnošću reći griješim li kada mislim o nuždi rata, ili kada se prisjetim sreće mira.

Najbolje neka svatko kaže za sebe kako mu je bilo prije, a kako poslije. Neka kaže, neka, ako može, dokaže ili barem opiše kada mu je bilo gore, pa će reći što je i kako je, a i gdje je.

Iz Londona za „Jevrejski glas“
PREDRAG FINCI

IME I PREZIME	TEKST ZA JEVREJSKI GLAS	IZNOS
SOCIJALNA KOMISIJA		
KRMPOTIĆ BRANKA	za rad Socijalne komisije	50 KM
KAMHI BLANKA i RIFKA ALBAHARI RAUS	u znak sjećanja na drage roditelje	100 KM
UNGAR VERA I DRAGAN	za rad Socijalne komisije	50 KM
ALKALAJ JOVANKA	povodom 33. godišnjice smrti mog dragog supruga Alkalaj Salamona	50 KM
VJERSKA KOMISIJA CADIK DANON		
DRAGINJA BARUH	kadiš za Avrama Solomona Baruha, Solomona Isaka Baruha, Avrama Mojsija Abinuna, Mirjam Morica Ferera	100 KM
LA BENEVOLENCIJA		
INA I TAMARA MUSAFIJA	sjećanje na doktora Alberta Albija Musafiju	215 \$
JEVREJSKA OPŠTINA		
KRMPOTIĆ BRANKA	za rad Jevrejske opštine	50 KM
KUČINOVIĆ SNJEŽANA	Sjećanje na Željka Kučinovića Čaju	50 KM
JEVREJSKI GLAS		
INGE i MIRKO OVADIJA	za Jevrejski glas	50 KM
SPOMENKA MARKOVIĆ	sjećanje na majku Rajku Grujičić-Papo i brata Branka Grujičića	50 KM
DEBARTOLI VIKTOR	prilog za Jevrejski glas	20 KM
DEBARTOLI JOSIP	prilog za Jevrejski glas	20 KM
OMLADINA		
KRMPOTIĆ BRANKA	za aktivnosti dječijih grupa	50 KM

IN MEMORIAM

U Beogradu je u sedamdeset i osmoj godini preminula i 15 augusta ove godine sahranjena naša draga Ljiljana Atijas.

Ljiljana Atijas rođena je u Konjicu 1938. godine u porodici Majera Atijasa. Kao mala djevojčica preživjela je mnoge strahote rata i holokausta.

Završila je Učiteljsku školu i odmah počela raditi sa najmlađim generacijama. Kasnije je diplomirala biologiju i kemiju na Višoj pedagoškoj akademiji. U prosvjeti je provela čitav svoj radni vijek.

Voljela je svoj rodni Konjic i Sarajevo, prijateljice sa kojim je radila, „kehilu“ kako je zvala našu opštinu i posebno žensku sekciju „Bohorete“.

ZIHRONO LIVRAHA

Za „Jevrejski glas“: LAURA OSTOJIĆ

ISPRAVKA

U prošlom broju Jevrejskog glasa (broj 70.) pogršno je objavljen tekst u rubrici „Prilozi“.

Umjesto teksta:

NELA LEVI i unuci LEO i BERTO sa porodicama – deset godina od smrti majke Vesne Kabiljo i 29 godina od smrti Josipa Kabiljo. Uspomena na njih nikada ne blijedi. 200 KM

treba da stoji:

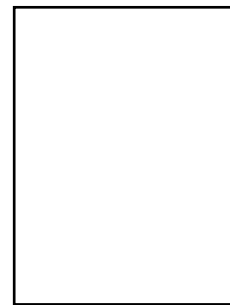
NELA LEVI i sinovi LEO i BERTO sa porodicama – deset godina od smrti majke Vesne Kabiljo i 29 godina od smrti Josipa Kabiljo. Uspomena na njih nikada ne blijedi. 200 KM

Izvinjavamo se porodici zbog omaške.

REDAKCIJA JEVREJSKOG GLASA

Exp.

Jevrejska zajednica
Bosne i Hercegovine
71000 Sarajevo
Hamdije Kreševljakovića 59

***UPRAVO SMO SAZNALI DA
JE NAKON DUGE I TEŠKE
BOLESTI PREMINULA
NAŠA DUGOGODIŠNJA
SURADNICA***

***KLARA PELJA
rođ. LUŠIĆ (LÖW)***

ZIHRONO LIVRAHA

